

ENGELLİ BİREY KİME DENİR?

Bedensel, duyuşal, zihinsel, toplumsal ya da duyuşal olarak diğer bireylerden özel eğitimi gerektirecek derecede farklılık gösteren bireydir.

Yapılan araştırmalarda bireysel farklılıklara rağmen öğrenme yetersizliğine sahip öğrencilere uygun öğrenme koşulları sağlandığında tam öğrenmenin gerçekteşebileceğini göstermektedir. Bazı çocuklar vardır ki öğretilenleri bireysel farklılıklardan dolayı güç ya da geç öğrenirler. Bu çocuklara özel eğitime muhtaç çocuklar diyoruz. Bunlardan en yaygın olanı zihinsel engellilerdir.

Zihinsel Engellilik;

Gelişim süreci içerisinde genel zihinsel işlevlerde normallerden önemli derecede gerilik, bunun yanında uyumsal davranışlarda yetersizlik gösterme durumu olarak tanımlanmıştır.

ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİN NEDENLERİ

Zihinsel yetersizlik pek çok etkenin ya da özelliğin bir araya gelmesi sonucu oluşmaktadır. Bu etkenler doğum öncesi, doğum sırasında ve doğum sonrasında bireyde zihinsel yetersizliklere neden olabilir.

Doğum öncesi nedenler: Doğum öncesinde annenin geçirmiş olduğu bir takım hastalıklar (ateşli hastalıklar, toksoplazma gibi bulaşıcı hastalıklar), annenin hamileliği sırasında kullanmış olduğu bir takım ilaçlar, alkol, sigara, uyuşturucu kullanımı zihinsel yetersizliğe neden olmaktadır.)

Doğmamış çocuk her zaman risk altındadır. Annenin hamileyken geçirmiş olduğu bir takım kazalar, aldığı röntgen ışınları, zehirlenmeler ve bunun yanında annenin hamilelik sırasında yeterince beslenmemesi gibi nedenlerde zihinsel geriliğe neden olmaktadır.

Kalıtım da çocuğun zekâsı üzerinde olumlu veya olumsuz etkiye sahiptir. Eğer ailede kalıtsal rahatsızlık veya hastalık var ise bunlar hastalıklı genler yolu ile çocuğa geçmektedir.

Doğum sırasındaki nedenler: Doğum sırasında yaşanan bir takım olumsuzluklar da zihinsel geriliğe neden olmaktadır. Bunlar; Erken ya da geç doğumlar, güç doğumlar, doğum esnasında kullanılan bir takım araç gereçler, zor doğumdan dolayı bebeğin oksijeniz

kalması ve yaşanan bir takım kazalardan dolayı beynin hasar görmesi gibi nedenler zihinsel geriliğe neden olmaktadır.

Doğum sonrası nedenler: Çocukların doğumdan sonra geçirdiği menenjit, tifo, kabakulak, difteri, çocuk felci, şiddetli gribal hastalıklar, yüksek ateşli hastalıklar, bulaşıcı hastalıklar beyinde hasara neden olmaktadır. Ayrıca geçirmiş olduğu kazalar, beyin hasarı, kafanın darbe alması, zehirlenmeler gibi faktörlerde zihinsel yetersizliğe neden olmaktadır.

Bütün bu etkenlerin dışında sosyoekonomik durum, kültürel etkenlerde zihinsel gelişim üzerinde olumlu veya olumsuz etkilere sahiptir. Çocuğun zihinsel becerileri yeterli ve yaşıtlarına uygun olsa bile ev ortamının uygun olmaması, uyarıcı eksikliği, oynaması ve çevreyi keşfetmesi için çocuğa gerekli fırsatların sağlanamaması gibi durumlar çocuğun hafif derecede zihinsel özürülü olmasına yol açabilir.

ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİN SINIFLANDIRILMASI

1. **Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik:** Zeka Bölümü 50 ile 70 arasındır. Bu tanıyı almış bireylerin eğitim dönemi içinde, sınırlı seviyede destek eğitim hizmetlerine ve özel düzenlemelere ihtiyaçları vardır. Akademik konuları (okuma-yazma, basit problem çözme, para kullanma gibi) öğrenirler. Daha çok üst sınıflarda farklılıkları anlaşılır. İlkokulda okuma-yazma ve aritmetik gibi temel konulara, ortaokulda ve lisede ise, mesleki eğitim ve çalışma programlarına ağırlık verilmektedir.
2. **Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik:** Zeka Bölümü 35-49 arasındır. Bu tanıyı almış olan öğrencilerin, temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinde yoğun özel eğitime ihtiyaçları olduğu belirlenmektedir. Yaşları ilerledikçe zihinsel, sosyal ve motor gelişim alanlarında akranlarıyla aralarında mesafe daha da açılır. Fiziksel yetersizlikler ve davranış problemleri hafif düzeydekilere göre daha fazladır.
3. **Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik:** Zeka Bölümü 20-34 arasındır. Bu bireyler, öz bakım becerileri ve diğer becerilerde yaşam boyu süren, yaşamın her alanında yoğun ve tutarlı bir özel eğitim ve destek eğitime ihtiyacı vardır.
4. **Çok Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik:** zeka Bölümü 20 nin altındadır. Bu bireylerin, zihinsel yetersizliği yanında başka yetersizlikleri bulunması nedeniyle öz bakım, günlük yaşam ve temel akademik becerilere sahip olmamasından dolayı yaşamı boyunca bakım ve gözetim ihtiyacı vardır.
 - Bu sınıflandırmalara çok katı olarak bakılmaması bu sınıflandırmada bulunan çocukların bireysel farklılıkların olduğu ve tüm bireylerin aynı özellikleri taşımadıkları göz önünde bulundurulmalıdır.

EĞİTİM ORTAMLARI:

- **Rehabilitasyon merkezleri:** Aylık sekiz saat bireysel, dört saat grup eğitimi verilen merkezlerdir ve bu ücret devlet tarafından karşılanmaktadır.
- Özel gereksinimli çocukların bu destek eğitimlerden yararlanabilmeleri için, ailelerin sağlık kurulu raporu ile öncelikle çocuğun okulunun bulunduğu ilçedeki Rehberlik ve Araştırma Merkezine okula gitmiyorsa ikamet ettikleri ilçede bulunan Rehberlik Araştırma Merkezine (RAM) başvurmaları gerekmektedir.
- **Kreş-Anaokulu:** Zihinsel yetersizliği olan çocukların bireysel eğitimlerine (özel eğitim) ek olarak, sosyalleşmelerine, oyun oynamalarına, anlama ve ifade edici dil gelişimine katkı sağlayacağı bu eğitim ortamlarına gitmeleri çok önemlidir. Çocukların bu eğitim ortamlarına aşamalı olarak alıştırılmaları (önce oyun saatlerinde gitmesi, sonra günde 2-3 saate çıkarmak vb.) önemlidir.
- **Özel eğitim uygulama ve meslek okulları:**Sadece zihinsel yetersizliği olan çocukların bir arada eğitim aldığı okullardır.
- **Özel eğitim sınıfı:** Normal okul bünyesinde kendisine benzer özellikler gösteren akranlarıyla birlikte eğitim aldığı sınıf ortamıdır. Teneffüs zamanlarında, beden eğitimi gibi derslerde normal gelişim gösteren akranlarıyla da bir araya gelerek sosyalleşmeleri sağlanmaktadır.
- **Destek eğitim odası:** İhtiyaçları doğrultusunda farklı bir ortamda bireysel eğitim aldığı diğer zamanlarda ise normal gelişim gösteren bireylerle aynı sınıfta eğitim aldığı ortamlardır. Bu eğitim ortamı da çocukların hem akademik olarak gelişmelerine hem de diğer zamanlarda akranlarıyla bir arada olmasıyla sosyalleşmesine katkı sağlar.
- **Tam zamanlı kaynaştırma:** Normal gelişim gösteren bireylerle aynı sınıfta birlikte eğitim aldığı eğitim ortamlarıdır. Burada özel gereksinimli çocuklar hem bireysel eğitim alırlar hem de akranlarıyla aynı ortamda bulunmalarından dolayı sosyalleşebilirler.
- **Yarı Zamanlı Kaynaştırma:** Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin kaydı özel sınıftadır; özel eğitim sınıfı öğrencisi başarılı olabileceği derslerde kaynaştırma sınıfında eğitim almaktadır.

HAFİF DÜZEYDE ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA YOLUYLA EĞİTİMİ VE SINIF ÖĞRETMENİNE ÖNERİLER

Hafif düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocuklar temel akademik ve sosyal uyum becerilerini kazanabilirler ancak geç ve güç öğrenirler. Bu çocuklara normal çocuklara uygulanan eğitim programının hafifletilmiş ve işleniş süresi daha kısaltılmış bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanmalı, çocukların akademik, duygusal ve zihinsel kapasiteleri dikkate alınarak program uygulanmalıdır.

Bütün çocukların eğitiminde olduğu gibi engelli çocukların eğitiminde de, onların ileride başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürmeleri, kendi kendilerine yeterli duruma gelmeleri ve toplumla bütünleşmeleri amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşılabilmesi için, bireyin bireysel farklılıkları ile yapabildikleri dikkate alınarak eğitim gereksinimleri belirlenmeli ve gereksinimlerine uygun eğitim ortamları oluşturulmalıdır.

* Kaynaştırma eğitimi çalışmalarına başlamadan önce kaynaştırma eğitimine alınacak öğrencinin türü, derecesi, yeterli özellikleri ve eğitim ihtiyacı hakkında yeterli bilgiye sahip olunmalı ve bu doğrultuda “ Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı” hazırlanmalıdır.

* Bu çocuklar güçlük yaşadıkları alanlarda da başarılı olabilecekleri unutulmamalıdır. Etkili öğrenme iyi iletişimin sonucunda ortaya çıkar. Bu nedenle öğretmenin öncelikle öğrenciyle karşılıklı saygı ve güvene dayalı iletişim kurması faydalı olacaktır.

* Diğer yetersizliklerde olduğu gibi hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocukların erken tanınması, verilecek eğitimin planlanması ve yetersizlik yaşadıkları alanda desteklenmeleri gelişimlerini hızlandıracaktır.

* Normal öğrencilerde olduğu gibi bu öğrencilerde kendileri için anlamlı olan konuları daha iyi öğrenirler. Bu nedenle öğrencinin ilgi ve ihtiyaç ve günlük hayatta karşılaşılabilecek problemler dikkate alınarak bu doğrultuda eğitim programları hazırlanmalıdır.

* Öğretmenin sınıf ortamında kazandırmış olduğu bilginin kalıcı olmasını sağlayabilmesi için okul, idare, çocuğun arkadaş çevresi ve aileyle işbirliği içinde olması gerekir.

* Kavrama hızı yaşlarına göre yetersiz olan bu öğrencilere yönergeler verilirken daha çok açıklanarak ve tekrar edilerek verilmelidir.

* Bu çocukların dikkat süreleri kısa süreli ve çok sayıda uyaran dikkatinin dağılmasına neden olduğu için bu çocuklar sınıfta ön sıralara oturtulmalı ve dikkatlerini toplamaları için sürekli göz teması kurulmaya çalışılmalıdır.

* Bu çocuklar soyut kavramları öğrenmekte güçlük çekerler. Öğrenmenin verimini arttırmak için gözlem deney, modelleştirme gibi öğretim yöntemlerinin kullanılması yararlı olacaktır.

*Yaparak ve yaşayarak öğrenmesini sağlayın. Temel becerilerin kazanılmasında ve okul kurallarının öğrenilmesinde drama ve oyun yöntemlerinin kullanılması faydalı olacaktır.

* Duygu ve düşüncelerini ifade etmekte zorlanan bu çocuklara duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilmeleri için uygun ortam hazırlanmalıdır. Sosyalleşmelerine imkan tanımak için sınıftaki etkinliklere ve okulda yapılan sosyal- kültürel faaliyetlere katılmalarını teşvik etmek gerekir. Ancak bu sınıf içi ve sınıf dışı faaliyetlerden çocuğun performansı dikkate alınarak başaramayacağı görev ve sorumluluklar verilmemelidir. Aksi takdirde çocuğun kendine olan güvenini kaybetmesine neden olur.

* Olumsuz davranışlardan çok olumlu davranışların, yetersizliklerden çok yeterli oldukları alanların görülüp çocuğun bu alanlarda pekiştirilmesi uygun olacaktır.

* Bu çocuklarda cezadan çok ödül yönteminin kullanılması başarı isteğini arttıracaktır.

* Çocuk kendi yetenekleri ölçüsünde kabul edilmeli fazlası beklenmemelidir. Okulda çocuk arkadaşlarıyla karşılaştırılmamalıdır.

* Öğrenciye bilgiler sunulurken daha çok tekrar ve örneklere yer verilmelidir.

* Eğer çocuğa tanısı konmuş bir dil ve konuşma bozukluğu varsa uzmanlar tarafından bu çocuklara bire bir özel eğitim verilmesi sağlanmalı ve sınıf içinde bu çocuk takip edilmelidir.

* Çocuğun kişiliğini, güvenini, ilgisini sarsacak sözlerden kaçınılmalıdır.

*Eğitim üniteleri somuttan-soyuta, basitten- karmaşığa doğru olacak şekilde planlanmalıdır.

* Hafif düzeyde yetersizliği olan çocukları aileleri yeterince tanımamakta veya bu durumu kabullenmemektedir. İşte bu nedenle aileye yönelik bir takım çalışmalar yapmak, onların çocuklarını benimsemesini, kabul etmesini, eğitimle birçok sorunun çözülebileceğine inanması çocuğun eğitimi için faydalı olacaktır.

* Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocuklar bazen evde ve okulda diğer çocuklardan ayrı tutulurlar. Kaynaştırma programının faydalarından biriside bu çocukların diğer çocuklar tarafından doğru, düzgün olarak yapılan işleri görerek ve deneyerek öğrenme fırsatı vermesidir. Akranlar modeli diye adlandırılan akranlar arasında etkileşimi sağlayan öğrenme durumunu sınıfta kendiniz planlayabilir ve organize edebilirsiniz.

* Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocuğa güven vermek için onunla fiziksel iletişim kurunuz. Sırası geldiğinde başını okşayarak, sarılarak ona karşı duygularınızı hissettiriniz.

Fiziki cezalara karşı onu koruyunuz. Zihinsel yetersizliği olan bir çocukla fiziksel iletişim kurmanın özel bir önemi vardır.

Öğretmen hafif düzeyde yetersizliği olan çocuğa o şekilde davranmalıdır ki, öteki öğrencilerde onu sınıfın bir üyesi olarak kabul etsin. Örneğin; öteki çocukların derslerde ona bazen yardım etmesini sağlayabilirsiniz. Sınıf etkinliklerinde ona başarabileceği sınırlı sorumluluklar verebilirsiniz. Böylece sınıfınızda ki diğer çocuklar onu daha iyi anlayacaklar ve gelişmesine yardım etmek isteyeceklerdir.

01.03.2019

Konu:Zihinsel Engelli Çocuklar

Hazırlayan:M.Elvin GÜZEL YILDIRIM

Görevi:Özel Eğitim Öğretmeni

KAYNAKLAR:

Eripek, S. (1996). Zihinsel Engelli Çocuklar
Özsoy, Y., M. Özyürek ve S. Eripek. (1997). Özel Eğitime Giriş
Adnan ARI Psikolojik Danışman / Özel Eğitim Uzmanı
Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü ders notları, gözlemler, anekdotlar ve uygulamalar.
E-Zeka.net